

## МІЖНАРОДНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА СТАН КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

**ЧОРНА О. О.**

кандидат економічних наук

**АРУТЮНЯН В. А.**

**КАЛУГІН С. П.**

**Дніпропетровськ**

Важливою тенденцією розвитку світової торгівлі на сучасному етапі є взаємодія країн – торговельних партнерів у рамках різних інтеграційних об'єднань. Економічне об'єднання країн на регіональній основі зумовлено тим, що зростаючі обсяги багатомасштабного виробництва багатьох країн стають завеликими для їх внутрішніх ринків, тому створення ширшого єдиного економічного простору є сприятливим чинником розвитку та підвищення їх конкурентоспроможності. На території країн, що входять до відповідного регіонального об'єднання, ліквідуються внутрішні бар'єри для переміщення товарів, здійснюється єдина для всіх країн митна політика, координується податково-бюджетна, грошово-кредитна політика, спільно вирішуються проблеми обслуговування товарних потоків та ін.

Відомо, що рівень економічного співробітництва між будь-якими країнами прямо залежить від глибини та масштабів існуючого між ними поділу праці у сфері матеріального виробництва і стану їх економік на кожний даний період його здійснення. Тобто потенційні можливості розвитку економічного співробітництва будь-якої країни в кінцевому рахунку зумовлюються її загальним економічним потенціалом. А конкурентоспроможність є визначальним критерієм ефективності будь-якого суб'єкта, яка забезпечується за рахунок конкурентних переваг у боротьбі за ринки збуту, ресурси, за місце на ринку, за клієнта, за прибуток, що визначає темпи зростання виробництва та рівень національної безпеки. Гостра конкурентна боротьба спонукає країни до найширшого використання як внутрішніх, так і зовнішніх джерел і факторів економічного зростання, що, у свою чергу підвищує ефективність економічного співробітництва [1, с. 266].

Беззаперечно, ЄС – найпотужніше та найрозвинутіше угруповання сучасності, політичний та економічний потенціал якого постійно зростає, рівень життя, права і свободи громадян неухильно підвищуються.

У контексті геополітичних змін, що відбулися в регіоні Центральної і Східної Європи після останніх хвиль розширення ЄС, його зовнішні кордони впритул наблизилися до прикордонних територій України, які, у свою чергу, стали об'єктом регіональної політики ЄС. У світі політики європейської інтеграції України стає актуаль-

ним формування розвитку транскордонного співробітництва (ТКС) країни за європейськими інституційними стандартами, нормами та принципами.

В Європейському Союзі транскордонне співробітництво охоплює 40% загальної території 27-ми країн ЄС, де проживає 35% населення. Тому Європейський Союз розглядає його як важливу складову своєї регіональної політики. Динаміка розвитку євро регіональної співпраці в ЄС свідчить про значну її активізацію, пов'язану, передусім, з реалізацією загальноєвропейської мети – створення прозорих кордонів між країнами – членами ЄС та вирівнювання диспропорцій розвитку периферійних та центральних регіонів у кожній з держав. Регіональна інтеграція, а саме: співпраця суміжних територій сусідніх держав, постійно отримує значну підтримку з боку Ради Європи та ЄС як в нормативно-правовому, методичному, так у фінансовому плані. Велику зацікавленість у цих процесах виявили країни – нові члени ЄС: Угорщина, Чехія, Словаччина, Польща, Румунія, Латвія, Литва, Естонія, які побачили реальну можливість прискорити розвиток своїх прикордонних територій за рахунок ТКС [2, с. 39 – 40].

На рис. 1 відображено основні напрямки розвитку транскордонного співробітництва в рамках реалізації Спільних операційних програм розвитку ТКС між Україною та ЄС. ТКС між Україною та ЄС є широкомасштабним і багатофункціональним, ефективна реалізація якого забезпечить розвиток тісної співпраці в економічній, соціальній, екологічній та культурній сферах.

Основні напрямки ТКС Україна – ЄС безпосередньо пов'язані із загальними цілями Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП), які передбачають формування конкурентоспроможної прикордонної економіки, покращення навколишнього середовища та розвитку співробітництва у форматі «від людини до людини» або «люди – людям».



Розраховано по: [2, с. 40]

**Рис. 1. Напрямки розвитку ТКС між Україною та ЄС**

Формування конкурентоспроможної прикордонної економіки є домінуючим напрямком розвитку ТКС Україна – ЄС, оскільки на програмний період співпраці обсяг фінансування його склав 149 млн євро, або 42% у загальній структурі. На даний момент наведений напрям співпраці здійснюється через гармонізований розвиток туризму, створення кращих умов для розвитку малого та середнього бізнесу. Слід зазначити, що формування конкурентоспроможної прикордонної економіки неможливе без підвищення ефективності управління кордоном, а саме вдосконалення транспортної інфраструктури перетину кордону та обладнання на прикордонних пунктах контролю.

Другим вектором економічного співробітництва України виступають країни СНД. Це зумовлено насамперед територіальною близькістю та історичними факторами.

Згідно зі звітом ВЕФ країни СНД за індексом глобальної конкурентоспроможності знаходяться в середньому на 81 місці в світі, що нижче середньосвітового положення в даному рейтингу, яке складає 66 місце для 133 країн, які оцінюються в даному секторі.

Отже, проаналізуємо сучасний стан та місце України в гео економічних пріоритетах розвитку (табл. 1).

За аналітичну основу візьмемо щорічні рейтинги відомих міжнародних організацій: ІГК Всесвітнього економічного форуму, індекс економічної свободи (ІЕС) The Heritage Foundation, індекс людського розвитку (ІЛР) Організації об'єднаних націй (ООН), індекс ведення бізнесу (ІВБ) Світового банку, індекс сприйняття корупції (ІСК) Transparency International [3, с. 240].

Таблиця 1

Місце постсоціалістичних країн у міжнародних рейтингах за 2010 р.

Країна	Місце в рейтингу				
	ІГК (із 139)	ІЕС (із 179)	ІЛР (із 182)	ІВБ (із 183)	ІСК (із 180)
Азербайджан	57	96	86	38	143
Білорусь	–	150	68	58	139
Грузія	93	26	89	11	66
Казахстан	72	82	82	63	120
Молдова	94	125	117	94	89
Польща	39	71	41	72	49
Росія	63	143	71	120	146
Румунія	67	63	63	55	71
Словаччина	60	35	42	42	56
Угорщина	52	51	43	47	46
Україна	89	162	85	142	146

Розраховано по: [3, с. 240].

Індекс економічної свободи, який розроблений інтелектуальним центром фундації *Heritage Foundation*, формується з десяти індикаторів: торгової політики країни; фіскального навантаження з боку уряду; урядової інтервенції в економіку; монетарної політики; пото-

ків капіталів та іноземних інвестицій; банківської та фінансової діяльності; політики формування цін та оплати праці; прав на приватну власність; політики регулювання; неформальної активності ринку.

Досягнення країн за ІЕС пояснюється оптимальним поєднанням таких важливих факторів розвитку економіки, як рівень та якість інновацій, пріоритетна підтримка досліджень, значні іноземні інвестиції, з досконалим законодавством країн у сфері оподаткування бізнесу та високих технологій, ефективним захистом приватної власності, і особливо інтелектуальної, низьким рівнем корупції, орієнтацією політики країн на створення економік за моделлю «добробуту для всіх» замість моделі «байдужості до стихійного ринку». Найяскравіше цю стратегію розвитку демонструють Фінляндія, Данія, Ісландія, Швеція. Україна за ІЕС посідає 162 сходинку, поступаючись навіть недемократичним режимам Білорусії (150) та Росії (143).

ІЛР, що використовується програмою ООН *United Nations Development Program*, формується за допомогою таких трьох індикаторів: середня тривалість життя населення країни; рівень освіченості та стандарт життя населення країни, що вимірюється ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності.

Заданими ООН, Україна належить до країн із середнім рівнем розвитку людського потенціалу, поступаючись не тільки європейським, а й багатьом африканським, азійським і латиноамериканським країнам. Відносно високе місце у рейтингу (85 із 182 країн) досягається завдяки одному з найвищих показників у світі грамотності дорослого населення (99,7%), у той час як за тривалістю життя та ВВП на душу населення «конкурентами» для нас є лише країни «третього світу».

ІВБ демонструє кількісну оцінку законодавства, яке регулює сфери відкриття бізнесу, одержання дозволів на будівництво, найом працівників, реєстрації майна, одержання кредитів, захисту інвесторів, сплати податків, міжнародної торгівлі, забезпечення виконання контрактів та закриття бізнесу – відповідно до того, як це законодавство застосовуються до вітчизняних малих і середніх підприємств.

При середньому показнику індексу 71 для країн Центральної та Східної Європи Україна спромоглась посісти 142 сходинку із 183 можливих. У таких умовах бізнес у нашій країні існує всупереч, а не завдяки створеним умовам.

ІСК показує, що корупція залишається серйозною проблемою для України. Політична корупція та корупція, що охоплює державний та приватний сектори, разом із високим рівнем толерантності поміж громадян у відношенні до проявів корупції, передбачають сумні перспективи.

Позиція України у рейтингу корумпованості країн світу з оцінкою в 2,2 бали (146 місце) та загальні темпи розповсюдження корупції в державі засвідчують необхідність рішучих кроків для порятунку країни та виходу з корупційної прірви [3, с. 239 – 240].

Підприємництво – це невід'ємна частина розвитку ринкової економіки, важливий фактор формування

середнього класу суспільства. Важливу роль у цьому відіграють малі та середні підприємства. Сьогодні – це основа соціально-економічної моделі ЄС. На їхню частку припадає приблизно 2/3 зайнятих і 60% доданої вартості. Вони стали стимулом розвитку конкуренції в європейській економіці, змушують великі компанії поліпшити ефективність і впроваджувати нові технології.

Конкуренція у підприємницькому середовищі викликала появу такого методу в конкурентній боротьбі, як «бенчмаркінг». Цей метод означає такий підхід у плануванні діяльності компанії, який припускає безперервний процес оцінки рівня продукції, послуг і методів роботи, які забезпечують високі результати ефективності, вивчає та оцінює все найкраще в інших організаціях-конкурентах з метою використання отриманих знань у роботі своєї організації.

Для розуміння, якими реальними здобутками володіє сучасне українське підприємництво, зіставимо показники його результативності з аналогічними показниками, що характеризують розвиток підприємництва в середньому по 27 країнах ЄС та групі країн ЄС-12.

**Н**айближча до України за показниками розвитку підприємництва група європейських країн – це група, до якої входять країни Прибалтики та недавно прийняті до ЄС країни Центральної Європи. Серед країн ЄС-12 найслабкіші показники розвитку підприємництва має Болгарія. У порівнянні з болгарськими показниками українські підприємства за обсягами реалізованої продукції та валових інвестицій на одного найманого працівника демонструють удвічі менший показник по всіх суб'єктах підприємництва. Відстає й рівень середньомісячної заробітної плати найманих працівників у всіх сегментах вітчизняного підприємництва від рівня оплати праці європейських підприємств.

Обсяги інвестицій в українському підприємстві у співвідношенні з показниками інвестиційної діяльності європейського підприємництва доводять, що саме в цьому аспекті вітчизняні підприємства поступово скорочують відставання. І хоча це відставання поки що залишається достатньо значним, цю ситуацію слід оцінювати як позитивну [4, с. 15 – 21].

#### ВИСНОВКИ

Україна мала б найтісніше інтегруватися з тими партнерами, які за рівнем розвитку знаходяться приблизно на одному щаблі з нашою державою – Росією, Білоруссю, Казахстаном, Молдовою. Виходячи з міжнародних порівнянь і конкурентних позицій у світовому господарстві, економічна система України за своїм наявним станом тяжіє до пострадянських неефективних економік сировинного типу з обтяжливим інституційним середовищем і корупційним апаратом. Однак кожна свідомо людина зазвичай прагне кращого, розвитку, а не деградації.

Потенційна інтеграція до ЄС як об'єднання з більш високими стандартами життя (яка може мати різні ступені – від простої зони вільної торгівлі до повноцінного спільного ринку і політичного союзу) має розглядатися

як складова довгострокової стратегії забезпечення національних інтересів та оптимізації гео економічної ролі України в регіоні та світі в цілому [3, с. 239 – 240].

**О**днак вступ до ЄС не може бути самоціллю державної стратегії України. Він є лише одним з інструментів створення і зміцнення інститутів громадянського суспільства, утвердження соціальних та економічних свобод, високих стандартів життя. Рівень розвитку таких інститутів, їх визнання ЄС і будуть визначати наші вигоди і втрати, ставлення до України європейської спільноти, і врешті стане критерієм готовності країни до входження до конкурентного, але цивілізованого співтовариства. ■

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Місяць Т. В. Оцінка ефективності економічного співробітництва між країнами на сучасному етапі світового розвитку // Вісник ЖДТУ.– 2010.– № 2.– С. 266 – 270.
2. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС : Монографія / За ред. д. е. н., проф. Н. Мікули, к. е. н., доц. В. Борщевського, к. е. н. Т. Васильціва.– Львів : Ліга Прес, 2009.– 436 с.
3. Костриця М. М. Гео економічні пріоритети України в контексті інтеграційних процесів // Вісник ЖДТУ.– 2010.– № 4.– С. 239 – 242.
4. Дрига С. Г. Мале підприємництво в Україні та країнах Європейського Союзу: зростання гетерогенності // Ефективна економіка.– 2009.– № 11.– С. 15 – 21.